

**PEDAGOGICAL
AND CORRECTIONAL PSYCHOLOGY**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-312-5-12>

**MODELS OF SCIENTIFIC AND PRAXEOLOGICAL
REPRESENTATIONS OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT
OF PARENTHOOD UNDER CONDITIONS OF WAR**

**МОДЕЛІ НАУКОВИХ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНИХ
РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
БАТЬКІВСТВА ЗА УМОВ ВІЙНИ**

Vovchenko O. A.

*Doctor of Psychological Sciences,
Senior Researcher,
Senior Researcher of the Department
of Education of Children
with Hearing Impairments
Mykola Yarmachenko Institute
of Special Pedagogy and Psychology
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Вовченко О. А.

*доктор психологічних наук,
старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей
з порушеннями слуху
Інституту спеціальної педагогіки
та психології
імені Миколи Ярмаченка
Національної академії
педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Сім'я є важливим фактором розвитку та психологічної підтримки особистості, зокрема зростаючої особистості з особливими освітніми потребами. Базовим потенціалом кожної родини є вміння, здатність реалізовувати функцію виховання, розвитку та соціалізації дитини. Більшість науковців пов'язують означений потенціал з психологічною атмосферою, системою міжособистісних стосунків, характером ставлення один до одного батьків, батьків до дітей, особливостей інтересів, захоплень родини, потреб, рівнем психолого-педагогічної та загальної культури батьків, способом життя, психологічною структурою особистості кожного із батьків. На думку психологів, вагомий вплив і важливе значення для формування особистості має

морально-психологічний клімат родини, який визначає і опосередковує всі інші фактори. У свою чергу мікроклімат сім'ї залежить від характеру сімейних, насамперед, подружніх і дитячо-батьківських відносин.

Дитячо-батьківські відносини формують майбутнє дитини, виступають перспективою майбутнього життя. У сім'ї формується ставлення дитини до самої себе і оточуючих, до своєї «особливості» (порушення зору, слуху, мовлення тощо). Батьки природним чином впливають на своїх дітей: через механізми наслідування, ідентифікації та інтеріоризації зразків батьківської поведінки. Сімейне виховання має в якості унікального каталізатора родинні почуття. Його відсутність або порушення впливають на формування особистості і, часто, потребують психологічної корекції вже з дорослою особистістю. Як зазначав А.де Сент-Екзюпері та З. Фройд «... всі ми родом із дитинства» [4].

Зважаючи на важливість та вплив родини, сімейного виховання на особистість, психолог розглядає сім'ю як один із головних об'єктів свого впливу та професійної діяльності, вагому складову соціальної ситуації розвитку дитини, пізніше дорослого з особливими освітніми потребами. Фахівцю важливо бути готовим до різної психологічної допомоги: сімейна діагностика, сімейне консультування, психолого-педагогічної освіта батьків, корекція ставлення батьків до дитини, сімейна психотерапія та ін. Психологу важливо встановити, яку роль на формування дитини, дорослої особистості відіграли батьки, їх ставлення до дитини, сімейний емоційно-психологічний мікроклімат, що складається в єдину унікальну сімейну ситуацію розвитку. Психологу також важливо з'ясувати, яким чином ту чи іншу сімейну ситуацію сприймає дитина, які наслідки ця ситуація спричинює на розвиток, поведінку та емоційне самопочуття дитини.

Існують різні моделі допомоги сім'ї, які може використовувати психолог в роботі в терапевтичній роботі, зокрема і з родинами, що виховують дітей з особливими освітніми потребами [2].

Педагогічна модель базується на гіпотезі нестачі педагогічної компетентності батьків. Основним об'єктом скарг в таких випадках є, зазвичай, дитина. Фахівець разом з батьками аналізує ситуацію, орієнтовно складає програму заходів. Причина, що хтось із батьків може бути причиною негараздів – не розглядається. Психолог орієнтується не стільки на індивідуальні можливості батьків дитини, а, переважно, на універсальні з точки зору педагогіки і психології способи виховання.

Означена модель ґрунтується на припущенні щодо дефіциту знань і умінь батьків про виховання дітей. Ця модель має профілактичний характер, є актуальною для проблемних, дисфункціональних родин, спрямована на підвищення психолого-педагогічної культури батьків, розширення і відновлення виховного потенціалу сім'ї, активне включення батьків у процес соціального виховання дітей [2].

Соціальна модель використовується в тих випадках, коли сімейні труднощі є результатом несприятливих зовнішніх обставин. У цих випадках окрім аналізу життєвої ситуації і рекомендацій потрібне втручання зовнішніх сил.

Психологічна (психотерапевтична) модель використовується за умов, коли причиною труднощів дитини є сфера спілкування або особистісні особливості членів родини. Модель передбачає аналіз сімейної ситуації, психодіагностику особистості, діагностику сім'ї. Практична допомога психолога полягає у подоланні бар'єрів спілкування і причин їх виникнення.

Діагностична модель ґрунтується на припущенні дефіциту (відсутності спеціальних знань) у батьків про дитину. Об'єктом діагностики за такої моделі є родина, також діти, що характеризуються порушеннями поведінкової та саморегуляційної сфер особистості.

Медична модель передбачає, що основою сімейних труднощів є хвороби. Завдання психолога є встановлення причини атипового розвитку члена родини, адаптація «здорових» членів сім'ї, тобто осіб з типовим розвитком до члена родини, що має особливі потреби [3].

Психолог може використовувати різні моделі допомоги сім'ї, залежно від типу, сутності причин, що викликали проблему дитячо-батьківських і подружніх відносин.

В сучасної практичної психології ще не сформовано єдиний методологічний підхід до визначення сутності психологічного супроводу родин. Психологічний супровід розглядається як система професійної діяльності психолога; як загальний метод роботи психолога; один з напрямів та/або технологія професійної діяльності психолога [2]. О. Федоренко розглядає психологічний супровід як метод створення умов для прийняття оптимальних рішень в різних ситуаціях життєвого вибору [3]. Л. Ганіч розглядає психологічний супровід як систему організаційних, діагностичних, навчальних і розвиваючих заходів для батьків [1].

Підкреслимо, що основною метою психологічного супроводу є формування, створення в родині розвиваючого середовища, що сприяє максимально повному розвитку інтелектуального, особистісного

та творчого потенціалу кожної дитини, зокрема і з особливими освітніми потребами.

Підсумовуючи, зазначимо, що як напрям в психології, психологічний супровід містить такі базові елементи як супровід природнього розвитку батьківства; допомога батькам у важких, кризових і екстремальних ситуаціях (як то нині є війна); психологічне орієнтування процесу сімейного виховання.

Література:

1. Ганіч Л. Психологія сім'ї : практична психологія». Харків : Рідне слово, 2017. 216 с.
2. Кабанцева А. Підтримка дитини в умовах емоційного напруження : навчально-методичний посібник. Київ : КВПЦ, 2018. 136 с.
3. Федоренко О. Фасилітація особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку. *Практична психологія та соціальна робота*. № 1. 2016. С. 1–7.
4. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Київ : Основи, 1998. 266 с.